

Ildeşler!.. Adamçylygyňyzy goraň, möýleşmäň!.. / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Ildeşler!.. Adamçylygyňyzy goraň, möýleşmäň!.. / satiriki hekaýa ILDEŞLER!.. ADAMÇYLYGYŇYZY GORAŇ, MÖÝLEŞMÄŃ, İÇÝANLAŞMAŇ!..

kitapcy.ru

Gadym-gadym zamanlaryň birinde düýbi tabak şekilli dünýäniň bir ýerinde çar tarapyny dag, ortasyny baǵ gurşap alan, suwlary şildirdäp, asmany güldürdäp duran bir ýurt barmışyn. Dünýäniň hemme ýerinde bolşy ýaly, bu ýurtda-da adamlardan başga hem janly-jandar bolupdyr. Elbetde ol janly-jandarlaryň arasynda süýrenijilerem, zäherli mör-möjeklerem, möýlerem bolupdyr. Ýone bular başga ýerdeklilerden ne-hä az, ne-de köp bolanlygy üçin hiç kimiň gözüne ilmändir.

Ýurduň başında biri bolupdyr. Oňa «Başbaý» diýipdirler. Ol ýurda başbaýlyk saýlaw esasynda bolupdyr. Başbaý bolasy gelenler dalaşgärligini bildiripdir, saýlawçylaram olaryň içinden has mynasybyny başbaý saýlapdyrlar. Haýsy dalaşgäriň alan sesi köp bolsa, şolam başbaý bolupdyr.

Ine, şeýdip itenekleşip-çokanaklaşyp wagtlaryny geçirip ýörkäler, ýurtda haýran galdyryjy üýtgeşme bolup geçipdir. Süýreniji jandarlar, zäherli mör-möjekler gün-günden köpelip başlapdyr. Ýylanlar, içýanlar, kyrkaýaklar, möýler, kelpezeler hem-ä gün geçdigi saýy köpelipdir, hemem öñküsinden has ulalyp ers-mers bolup gidiberipdir. Ýylanlar tanap ýaly uzapdyr, ýogynlygy hem töňne ýaly bolupdyr. Möýler ulalyp gidişine öýüň ululygyna ýetipdir. Daýawlaşan kelpezeleriň ýaňy doglan çagasy-da krokodilden uly bolupdyr. Kyrkaýaklar ýolagçy otlular yaly uzyn, ýarganatlaryň ganaty çadır ýaly uly bolupdyr.

Akyllı-başlı, köpi gören tejribeli kişiler muňa garşı çäre tapmak üçin kelle agyrdypdyrlar, ýöne bu howply jandarlaryň näme sebäpli günbe-günden köpelýändigini bilip bilmändirler.

Ýagdaý munuň bilenem gutaraýmandyr. Bu howply jandarlar adamlary çakmaga, dişlemäge we zäherlemäge başlapdyrlar. Geň galmary ýeri, olaryň çakýan adamlary ölmändir. Ölmeden geçen, gaýtam adamlaryň endamyna ýaýran zäher beýnisini humarladyp, olaryň ýarym ukuly ýagdaýda goýýarmysyn.

Ol şeýle bir şirin lezzet beripdir welin, bu zäherden endamyna ýaýran kişi derrew muňa öwrenip gidiberenmiş. Şeýdip adamlar özlerini ýylanlara we içýanlara çakdyrmasa, kyrkaýaklara we möylere sokdurmasa, kelpezelere we ýarganatlara ganyny içdirmese oňubam bilmändirler. Bu zäheriň berýän keýpi aýdar-diýer ýaly dälmişin. Zähere öwrenşenler, bu keýpden hiç doýup bilmändir, her gün öñküsinden has köp we has köp isleýärlermişin. Öñ hepdede bir gezek özünü zäherledýänler, soňabaka günaşa, has soňra günde birnäçe gezege geçip gidipdir.

Aňy çala işlemäge ýaraýan, kellesi azajygam bolsa şygyrdaýan we ýüregi atyň kellesi ýaly kişiler adamlary nädip şu ýylan-içýan belasyndan halas edip bolarka diýip çykalga gözläpdir. Şol bir wagtyň özünde özlerini zäherledip keýp alyp ýörenler bu pikire garşı durupdyr. Şonuň üçinem ýurduň adamlary öz aralarynda ikä bölünipdir.

Elbetde, başga-da bölünisikler az bolmandyr, ýöne bölünisik esasan şol iki toparyň arasynda, ýagny ýylan-içýanlaryň zäheriniň peýdalydygyny öňe sürýänler bilen onuň zyýanlydygyny aýdýanlaryň arasynda bolupdyr.

Ýarganatlar, möýler, içýanlar we kyrkaýaklar adamlary sokmagy ýygjamlaşdyrdygyça, zähere öwrenişýänlerem köpeliberipdir,

beýlekileriň hatary bolsa gün geldigiçe keliň saçyna dönüp azalyberipdir.

Ynha, şeýdip geldim-gitdim oýnap ýörkäler, bu zähere öwrenşenleriň soñabaka el-aýaklary, yüz-gözleri dagy üýtgap başlaberipdir. Özlerini ýylana sokdurýanlaryň günde biraz hamy gógeripdir, synasy uzapdyr, kellesi kiçeňkirläpdir, biraz wagt geçensoňam başbitin ýylana öwrülipdir. Munuň bilenem çäklenmän ýylan ýaly süýseneklemäge başlapdyrlar, görenini çakmaga, zäherlemäge çalşypdyrlar. Bir toparynyň barmaklary, dyrnaklary, el-aýaklary incelip uzapdyr, täzeden el-aýak çykypdyr, şeýdip-şeýdibem günleriň bir günü ullakan möye öwrülip duruberenmiş. Hasam beteri olar adamlara topulýarmış. Şeýlelikde olardan awunan adamlaram ganlaryna ýaýran zäheriň täsiri netijesinde ýylanlaşyp, içýanlaşyp, ýarganatlaşyp, soguljanlaşyp başlapdyr.

Ikinji toparyň adamlary ynsan keşbini saklap galmaklyk:

– Ildeşler!.. Adamlygyňzy goralyň, möýleşmäliň, içýanlaşmalyň!.. – diýip arman-irmän wagyz-nesihat edipdir, gynansak-da olara gulak gabardan bolmandyr.

Gaytam, awy-zäher endamyna siňip gidenler çendenaşa köpelip-örñäp gidendikleri üçin:

– Haýynlar, ikiýzliler!.. – diýip, ol görgülleriň öz üstüne sürünipdirler.

Adam sypatyny gorap saklaýanlar gitdigiçe azalypdyr welin, günlerde bir gün ol ýurtda adamyň düýbi-teýkary bilen ýok bolmagyndan gorkup başlapdyrlar.

Başbaýlyga saýlaw döwri golaýlaşanda, köpcülik hem olaryň tarapynda bolandygy üçin ýylan-içýanyň, ýarganatyň, möyüň sypatyna girenler kimi saýlasa, şolam ýurda başbaý bolarmışyn. Ol ýurtta öňdebaryjy progressiw adamlar hem ýek-tük bolanmyşyn.

Olar «Bu başymyza gelen bela nämekä? Mundan ildeşlerimizi nädip halas edip, nädip gorap bolarka?» diýip kelle döwmäge başlapdyrlar. Her kim özüce bir teklip orta atypdyr. Kimsi:

– Zähere öwrenşip mahluklaşyp gidenleri, möýleşenleri indi adam hasap edip bolmaz. Olarda ne adam tüyi bar, ne-de sypaty... Şonuň üçinem olar başbaý saýlawlaryna gatnaşmasynlar!.. – diýipdir.

Her näçe sypaty adama meñzemese-de, olaram ilki adam bolup doguldylar ahyry ýogsa. Çünkü olaryň çagasy doglanda ýene-de adam bolup doqlarmışyn. Ganlaryna zäher goşulmasa, mydama adam

sypatynda-da galypdyr.

Ýurduň az sanly aň-düşünjeli adamlarynyň käbiri bolsa:

– Adam sypatynda galmak üçin nahary çarşak bilen iýmeli!.. – diýipdir.

«Ütükli jalbar geýmeli», diýenlerem, «Günde sakgalyň syryp durmaly» diýenlerem bolupdyr. Ýone bu görülýän çäreleriň hiç biri adamlaryň adamçylyk sypatyny saklamak üçin ýeterlik bolmandyr.

Soň ol ýurduň progressiwleri «Geliň, bolmasa başga ýurtlara-da syn edip göreliň. Ol ýerlerde-de biçüwini, galybyny, içini-daşyny üýtgedip ýörenler barmyka? Bar bolsa näme edýärlerkä? Munuň nädip öňüni alýarlarka, gidip göreliň, hany!» diýipdirler. Diýişleri ýaly-da, başga ýurtlara gidip, ol ýerleriň adamlaryny öwrenipdirler. Soňra daşary ýurtlarda öwrenen zatlaryny öz ýurdunda amal edip, ildeşlerine peýda getirmek üçin maşgalasynyň arasyna dolanypdyrlar. Ýene-de öñküleri ýaly her kim bir pikir öňe sürüpdir. Käbiri: «Öýleriň penjirelerini has uly edeliň!» diýse, käbiri: «Başga ýurtlardan nusgalyk adamlary getireliň!» diýipdir, käbirleri bolsa: «Özümiziňkileri daşary ýurtlara ugradalyň!» diýipdir. «Günde üç gezek ýokary bökmek gerek» ýa-da «Düşekde çep tarapyňa ýatmaly» diýýänlerem barmışyn. Şonça adamyň içinde kellesini has gowy işleden biri çykyp:

– Meni diňläň – diýipdir. – Men süýrenijileriň, mör-möjekleriň näme üçin ösüp-örňäp barýandygyna düşündim. Yer togalagyndaky başga ýurtlary synlap, bir zady anykladym.

Şemal öwüsýär welin, salkyn howa süýrenijilerer we mör-möjeklere gowy ýaraýar, şondanam ösüp-örňäp barýarlar. Bir alajyny tapyp şemal öwüsmez ýaly etmeli. Adatça bu şemal gündogar tarapdan öwüsýär. Gezen-gören ýerlerimde gördüm. Gündogardan öwsen şemala bent bolup duran daglaryň eteginde yerleşen ýurtlarda bizdäki ýaly zatlar bolanok. Geliň, hemmämiz bir çukura tüýküräkgetdin, iş işden geçmäňkä gündogardan öwsen şemalyň öňüni ýapalyň. Ýogsam bolmasa, bu gidişimiz bilen erte-birigün uçdantutma adam sypatymyzy ýitirip, ýylan-içýana öwrülýärис.

Onuň bu sözünü makullanılarım bolupdyr, garşıy gidenlerem tapylypdyr, ýaňsylanılarım tapylmış durmandyr...

Her niçigem bolsa, ony makullanılar bilini bek guşap zyýanly süýrenijilere, möylere, kelpezelere we ýarganat sypatylara garşıy söweše giripdir. Bu söweş juda aldym-berdimli we

gandöküşikli söwes bolupdyr. Çünkü şol wagtyň başbaýy hem güýji agdyklyk edýänleriň tarapyny tutupdyr.

Bu ýurduň daş-töweregi daşarky duşmanlardan goranmak üçin galyň diwarlar bilen gurşalan eken. Gala diwarlarynyň dört tarapda derwezesi bolupdyr. Ýurduň adamlary gündogar tarapdaky dervezäni kilitlemäge çalyssa, beýlek toparam kilitlemezlige çalyşypdyr.

Adamlar dervezäni içerden itip, beýlekiler daşardan ýapdyrmajak bolup direnişip garabaşlaryna gaý boluşlaryna, gan dagy sil bolup akypdyr. Ahyrsoň içerdäkiler ýeňiş gazanypdyr, gündogar dervezäni mäkäm ýapypdyrlar. Beýlekilerem daşynda galyberenmiş. Bu pikiri öňe sürüp üstünlik gazanan kişi ýurda başbaý bolupdyr. Ol ildeşlerine:

– Dagy-duwara şu dervezäni açmaga milt edäýmäň! Bir gezek açsañyz, soň eýgerip bilmersiňiz. Bu derweze gaty howply, ýekeje barmak ys berseň, soň bir gün doly açylmagy mümkün. Günler geçiberipdir. Ynha, bir günem ol paýhasly kişi aradan çykypdyr. Onuň ornuna saýlaw bilen ençeme başbaý gelip-geçipdir.

Ösüp-örňemesiniň soňuna sogan ekilenem bolsa, ýurduň her ýerräginde mydamky bolşy ýaly süýrenijiler we beýlekí mörmöjekler bolanmyş, ýone gündogar dervezäniň kilitlenip, şemal öwüsmesiniň öni alynandygy üçin olar öz boluşlaryndan artyk ulalyp we köpelip bilmändir.

Şeydip itenekleşip-çokanaklaşyp ýörüşlerine, başbaýlyga dalaşgärleriň arasynda «men saýlanaryn», «sen saýlanarsyň» diýen ýaly garpyşyklar başlapdyr. Dogrusyny dogry aýtmaly, başbaýlyga dalaşgärleriň hiç birem adamlaryň täzeden möýleşmegini, içýanlaşmagyny islemändir.

Islemeýänem bolsalar, näme etsinler, saýlawda sesem gazanmak gerek ahyryn. Şol döwrüň başbaýy oturyp kän oýlanyp-ölçeripdir, ýene bary-ýogy üçje sany ses gazansa, saýlawda ol ýeňiş gazanyp biljek ekeni.

– Men şu dervezäni üç seslik açaýyn!..

Diýsi ýaly edibem başbaýlyk kürsüsini başgalara bermändir. Muny gören beýlekí dalaşgärler özlerine ses berjekleri içeri salmaga başlapdyrlar. Elbetde, olaram dervezäniň tutuşlaýyn açylyp, daşyndakylaryň içeri girmegini islemändir. Şonuň üçin özlerine gerekli on sesi almak üçin dervezäni açypdyrlar.

Şol bir wagtyň özünde derweze açylyp gidibermesin diýip öz adamlaryna dervezäni içinden itdiripdirler. Derweze on seslik,

ýüz seslik, müň seslik açylyp-açylyp, ahyr bir gün düýpli açylypdyr.

Habary kimden alalyň? Başbaýlardan alalyň. Olaram derwezäniň haňlap açylyp galmagyny islemeýändigi üçin:

– Tijeniň, içinden itiň! – diýip, öz adamlaryna görkezme bererlermiş.

Içinden itekläp, daşyndan itekläp duruслaryna, derweze öz-özünden eýlæk-beýlæk yrgyldamaga başlanmyş. Ine, şol wagtdan bări ol ýurtda gündogar tarapdaky derweze iki tarapa yrgyldap duranmyş, ýöne başbaýlaram arman-ýadaman:

– Gaýrat ediň, ildeşler, çydaň!.. – diýip, gygyryp ýörlermiş... («Çydaň, ildeşlerim» eserinden). Satiriki hekayalar